

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
Кафедра ДАВНЬОЇ І НОВОЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ТА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан факультету історії та міжнародних відносин
Ольга МАКШОК
(підпис)
« 09 » лютого 2023 р.

ІСТОРІЯ ПОВСЯКДЕННОСТІ В ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ІСТОРІЇ:

КОНТЕНТ І ДИДАКТИКА

(назва навчальної дисципліни)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

підготовки магістра

(назва освітнього ступеня)

денної та заочної (дистанційної) форм здобуття освіти

спеціальності **014 Середня освіта**

(шифр, назва спеціальності)

предметна спеціальність **014.03 Середня освіта (історія)**

освітньо-професійна програма **Середня освіта (Історія)**

Укладач Сергій ЛЯХ д.іст.н., професор кафедри давньої і нової історії України та методики навчання історії

(науковий ступінь, вчене звання, посада)

Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри давньої і нової історії
України та методики навчання історії

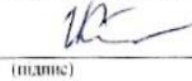
Ухвалено науково-методичною радою
факультету історії та міжнародних відносин

Протокол № 01 від 01 09 2023 р.
В.о. завідувача кафедри давньої і нової історії
України та методики навчання історії

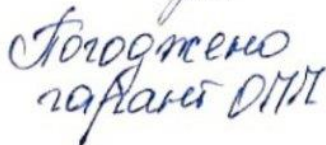
Протокол № 01 від 01 09 2023 р.
Голова науково-методичної ради
факультету історії та міжнародних відносин

Галина ТУРЧЕНКО

Ірина КРИВКО

Стородженко
кафедри ДІМІ

2023 рік

С. О. Лях

1. Опис навчальної дисципліни

1	2	3	
Галузь знань, спеціальність, освітня програма рівень вищої освіти	Нормативні показники для планування і розподілу дисципліни на змістові модулі	Характеристика навчальної дисципліни	
		очна (денна) форма здобуття освіти	заочна (дистанційна) форма здобуття освіти
Галузь знань 01 – Освіта/Педагогіка	Кількість кредитів – 3	Вибіркова	
		Блок дисциплін вільного вибору студента в межах спеціальності	
Спеціальність 014 Середня освіта (Історія)	Загальна кількість годин – 90	Семестр: 3	
		3-й	
Предметна спеціальність	Змістових модулів – 4	Лекції	
		12 год.	
		Семінарські	
Освітньо-професійна програма Середня освіта (Історія)	Кількість поточних контрольних заходів – 8	10 год.	
		Самостійна робота	
Рівень вищої освіти: магістерський		68 год.	
		Вид підсумкового семестрового контролю: залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Історія повсякденності в шкільному курсі історії: контент і дидактика» є: презентувати ідеї та дослідницьку методiku таких сучасних напрямів історичної науки, як історична антропологія, історія повсякденності та мікроісторія, та запропонувати технології впровадження в шкільний курс історії сучасних досягнень науковців у дослідженні історії повсякденності.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Історія повсякденності в шкільному курсі історії: контент і дидактика» є:

- розкрити пізнавальний потенціал таких наукових напрямів, як культурно-історична антропологія, мікроісторія, історія повсякденності, усна історія, психоісторія;
- опрацювати концепти «менталітет», «життєві стратегії», «стиль життя», «спосіб життя», «практики споживання», «техніки тіла», «політичний ритуал»;
- ознайомити магістрантів з досягненнями істориків у застосуванні передових дослідницьких технологій до історієписання історії України;
- надати слухачам алгоритми і конкретні зразки сучасних успішних досліджень;
- продемонструвати основні прийоми роботи з історичними джерелами для реалізації пізнавальної парадигми «людський вимір історії»;

- проаналізувати вимоги шкільної програми з історії щодо застосування парадигми історії повсякденності;
- опрацювати методiku включення сюжетів з історії повсякденності в навчальний процес.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен набути таких результатів навчання і компетентностей:

Результати навчання та компетентності	Методи навчання	Форми та методи оцінювання
ЗКЗ. Здатність управляти робочими (організаційно-технічними) та навчально-виховними (освітніми) процесами в якості вчителя із застосуванням стратегічних підходів в умовах підвищеної складності, непередбачуваності та неповної інформації тощо (організаційна компетентність).	Теоретичний огляд Проблемна бесіда Ретроспективне звертання до історіографічного і педагогічного досвіду студентів	Анотування літератури Створення і захист презентації Навчальний «круглий стіл»
СК1. Здатність застосовувати спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки світового рівня у сфері професійної діяльності вчителя історії (предметно-методична компетентність).	Навчальний діалог Моделювання дидактичних і дидактичних ситуацій	Аналіз дидактичної ситуації Заліковий проект
СКЗ. Спроможність ідентифікувати освітні проблеми та проводити дослідження з метою їх вирішення, впроваджуючи інноваційні рішення в сфері теорії та методики навчання історії з метою розвитку нових знань та процедур (інноваційна компетентність).	Презентація Теоретичний огляд Аналіз праць «практикуючих істориків»-новаторів Google-опитування	Анотування літератури Індивідуальне творче завдання: інтерпретація обраної наукової праці Залікове есе
ПРНЗ. Розроблювати плани-конспекти уроків історії та громадянства на засадах компетентнісного та особисто орієнтованого підходів, сценарії навчальних та позанавчальних заходів із високим ступенем гнучкості, з урахуванням різноманітних варіантів розгортання подій, реалізовувати розроблені проекти у гнучкий та креативний спосіб з урахуванням невизначеності багатьох параметрів та із дотриманням принципів нейропедагогіки, а також інноваційних підходів до історичної освіти.	Теоретичний огляд Презентація Проблемна бесіда Ретроспективне звертання до історіографічного і педагогічного досвіду студентів	Анотування літератури Створення і захист презентації Заліковий проект
ПРН11. Знати новітню історію, актуальні проблеми новітньої історії та методики навчання історії в профільній школі, користуватись вітчизняними і	Інтерпретація нормативних документів	Аналіз дидактичної ситуації Виконання тестових завдань

зарубіжними джерелами наукової інформації, критично їх осмислювати та інтегрувати в процес навчання історії в профільній школі.	Контент-аналіз шкільних підручників Навчальний діалог Моделювання дидактичних і дидактичних ситуацій	Заліковий проект
ПРН13. Розробляти методичні прийоми навчання новітньої історії в профільній школі, складати сценарії мотиваційних етапів навчальних занять, складати плани-конспекти уроків, розробляти засоби педагогічної діагностики освітнього процесу, спираючись на концепції активного навчання і проблемного навчання.	Робота в команді: навчальна фокус-група Моделювання дидактичних ситуацій Майстер-клас	Створення і захист презентації

Міждисциплінарні зв'язки. Вибіркова навчальна дисципліна «Історія повсякденності в шкільному курсі історії: контент і дидактика» закріплює та конкретизує компетентності, набуті магістрантами при вивченні дисциплін «Методологія історії», «Методика викладання історичних дисциплін у старшій школі» та «Україна в сучасному світі: актуальні питання новітньої історії».

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІСТОРІЇ ПОВСЯКДЕННОСТІ

Тема 1. Антропологічний поворот в історичному пізнанні

Культурно-історична антропологія як наближення до живої людини. Етнографічний метод на службі у історичної антропології. Повернення нарративу. «Насичений опис» К.Гірца. Історія повсякденності як сучасний напрям історичного пізнання.

Тема 2. Історія повсякденності та мікроісторія як варіанти антропологізації історії

Базові категорії: «мікроісторія», «історія знизу», «структури повсякденності», «практики», «життєві стратегії», «стиль життя», «спосіб життя», «політичний ритуал», «практики споживання», «техніки тіла». Відмінність історії повсякденності від побутової історії та етнографії.

Тема 3. Вразки сучасної світової історіографії

Французька школа «Анналів». Леруа Ладюрі. Італійська школа мікроісторії. Карло Гінзбург, Джованні Леві. Історія повсякденності в німецькій історіографії. Альф Людтке.

Змістовий модуль 2

ЛЮДСЬКИЙ ВИМІР ІСТОРІЇ

Тема 4. Тематичні поля історії повсякденності. Сім'я, внутрісімейні відносини. Шлюбні стратегії. Культура харчування. Особиста гігієна, успіхи медицини та система охорони здоров'я. Тенденції містобудування, архітектурного вирішення житлових проблем, естетики інтер'єру. Мода, одяг і зовнішній вигляд. Організація відпочинку та дозвілля. Особа, суспільство і влада.

Тема 5. Історія зарубіжної Європи та Північної Америки в світлі історії повсякденності.

Структури повсякденності у Середньовіччі: ментальність, уявлення, влада.

Ренесанс і Реформація: народження нової людини. Світське бачення світу. Спосіб життя аристократії і простолюдинів. Пуританство.

Галантне XVIII століття.

Структури капіталістичної доби. Цінності та норми буржуазного світу. Дендизм.

Людина в постіндустріальному суспільстві.

Тема 6. Українська історія в світлі історії повсякденності.

Люди і звичаї Давньої Русі. Ідентичності і лояльності XV–XVII ст.

Людина барокової доби. Життєвий світ українського козацтва. Ментальність, побут і звичаї української еліти доби Гетьманщини.

Повсякдення пореволюційної доби. Селянський ренесанс. Непманський габітус. Учнівський і студентський побут.

Повсякденний сталінізм. Будні компартійної номенклатури 1920–30-х років. Утопії сталінської доби: формування «нової людини»: «нові ідеали і норми», «виховання», «радянська ідентичність», «поєднання політичного й особистого в щоденному житті».

Протестні пратики 1960-80-х років. Нонконформізм і інакомислення в СРСР. Політичний анекдот. Одяг і зовнішній вигляд громадян СРСР.

Змістовий модуль 3

КОНТЕНТ ІСТОРІЇ ПОВСЯКДЕННОСТІ В ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

Тема 7. Сюжети історії повсякденності в програмі всесвітньої історії 6–9 класів.

Цивілізації Дворіччя. Повсякдення і господарське життя. Господарювання і повсякденне життя в Давній Греції.

Великі географічні відкриття та становлення капіталістичних відносин. Повсякденне життя населення Західної Європи.

Розвиток культури і повсякденне життя (кінець XVIII – початок XX ст.). Науково-технічна революція зламу XIX–XX ст. та її вплив на людину й суспільство. Зміни у вигляді міст і сіл. Одяг. Індустріальні та традиційні суспільства. Емансипація.

Тема 8. Сюжети історії повсякденності в програмі всесвітньої історії 10–11 класів. Повсякденне життя та культура в першій половині XX ст. Найважливіші досягнення науки і техніки, їх вплив на повсякденне життя людей. Масова культура в міжвоєнний період.

Повсякденне життя і культура від 1945 р. до сучасності. Зміни у змісті та характері праці, соціальній структурі суспільства, якості життя людей країн світу. Розвиток

систем соціального забезпечення. Становлення постіндустріального (інформаційного) суспільства.

Змістовий модуль 4

КОНТЕНТ ІСТОРІЇ ПОВСЯКДЕННОСТІ В ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Тема 9. Сюжети історії повсякденності в програмі історії України 6–9 класів.
Русь-Україна наприкінці X – у першій половині XI ст. Повсякдення. Села. Міста. Повсякденне життя та культура України кінця XVIII – першої половини XIX ст. Повсякденне життя сільського і міського населення. Сільська та міська забудова (приватний і громадський простори). Житло і побут дворянина (шляхтича), купця, міщанина, селянина. Одяг. Публічна і приватна гігієна. Емансипація селянства. Становище жінки.

Повсякденне життя та культура України в середині XIX – на початку XX ст. Повсякдення села та міста. Громада як форма організації сільського населення, відмінність української сільської громади від російської общини. Заняття та умови праці селян і міщан. Дозвілля й розваги. Зовнішній вигляд мешканців села і міста. Етнічне й конфесійне розмаїття міського населення.

Тема 10. Сюжети історії повсякденності в програмі історії України 10–11 класів.

Україна в період системної кризи СРСР. Життєвий рівень населення. Феномени радянського повсякдення: «хрущовки», «дефіцит», «черги». Повсякденне життя в місті та в селі.

4. Структура навчальної дисципліни

Змістові модулі	Усього годин	Аудиторні контактні години					Самостійна робота		Система накопичення балів		
		Усього годин	Лекційні заняття		Семінари		очна	заочна	Т.з.	П.з.	Усього балів
			очна	заочна	очна	заочна					
1	2	3	4	5	6	8	9	10	11	12	
1	18	4	2		2	14		5	10	15	
2	18	4	4		0	14		5	10	15	
3	24	6	2		4	18		5	10	15	
4	30	8	4		4	22		5	10	15	
Усього за змістові модулі	90	22	12		10	68				60	
Підсумковий контроль (залік)										40	
Загалом					90				100		

5. Теми лекційних занять

№ змістового модуля	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма

1	Антропологічний поворот в історичному пізнанні. Історія повсякденності та мікроісторія як варіанти антропологізації історії	2	
2	Історія зарубіжної Європи та Північної Америки в світлі історії повсякденності	2	
2	Українська історія в світлі історії повсякденності	2	
3	Дидактичні проблеми презентації історії повсякденності в шкільному курсі всесвітньої історії	2	
4	Сюжети історії повсякденності в програмі історії України 6–9 класів: контент і дидактика	2	
4	Сюжети історії повсякденності в програмі історії України 10–11 класів: контент і дидактика	2	
Разом		12	

6. Теми семінарських занять

№ змістового модуля	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Тематичні поля історії повсякденності	2	
3	Методика включення історії повсякденності в шкільний курс всесвітньої історії (6–9 класи)	2	
3	Методика включення історії повсякденності в шкільний курс всесвітньої історії (10–11 класи)	2	
4	Історія повсякденності на уроках історії України (6–9 класи)	2	
4	Історія повсякденності на уроках історії України (10–11 класи)	2	
Усього		10	

7. Види і зміст поточних контрольних заходів

№ ЗМ	Вид поточного контрольного заходу	Зміст поточного контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
1	2	3	4	5
1	Теоретичне завдання: написати есе	Тема: «Історія повсякденності: новаторство і імітації»	1) Бібліографічна повнота. 2) Розуміння типових помилок. 3) Компетентнісний підхід.	5
1	Практичне завдання. Робота в команді: імітаційний круглий стіл на тему «Пізнавальний	Матеріали для підготовки – на сторінці в Moodle: https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=15243	1) Методологічна наповненість. 2) Дидактична спрямованість. 3) Задіяння власного практичного досвіду. 4) Дискусія, експромт, динамізм.	10

	потенціал історії повсякденності»			
За ЗМ 1 конт. зах.	2			15
2	Теоретичне завдання: Анотування літератури	Матеріали для підготовки – на сторінці в Moodle: https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=15243	1) Предметна точність. 2) Аргументованість. 3) Послідовність.	5
2	Практичне завдання: Написання індивідуальної творчої роботи	Матеріали для підготовки – на сторінці в Moodle: https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=15243	https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=15243	10
За ЗМ 2 конт. зах.	2			15
3	Теоретичне завдання: Анотування літератури	Матеріали для підготовки – на сторінці в Moodle: https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=15243		5
3	Практичне завдання: Виготовлення та захист презентації	Матеріали для підготовки – на сторінці в Moodle: https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=15243	1) Методологічна точність. 2) Відповідність шкільній навчальній програмі. 3) Дидактична ефективність. 4) Дизайн.	10
За ЗМ 3 конт. зах.	2			15
	Теоретичне завдання: Анотування літератури			5
4	Практичне завдання: Виготовлення та захист презентації	Матеріали для підготовки – на сторінці в Moodle: https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=15243	Матеріали для підготовки – на сторінці в Moodle: https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=15243	10

За ЗМ 4 конт. заход.	2			15
Усього за зміст. модулі контр. заходів	8			60

8. Підсумковий семестровий контроль

Форма	Види підсумкових контрольних заходів	Зміст підсумкового контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
1	2	3	4	5
Залік	Теоретичне завдання – виконання тесту на платформі Moodle	Питання для підготовки: https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=15243	Тест містить 20 питань закритого типу (багатоваріантне питання). Із варіантів студенту слід обрати один. Кожне питання оцінюється у 1 бал.	20
	Практичне завдання – написання есе	Тематика есе: https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=15243	https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=15243	20
Усього за підсумковий семестровий контроль				40

9. Рекомендована література

- Гірц К. Інтерпретація культур : вибрані есе / пер. з англ. Н. Комарова. Київ: Дух і Літера, 2001. 542 с. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Grushevaya/0038887.pdf>
- Копилов С., Паур І. Повсякденність населення Середнього Подністров'я на початку ХХ ст. (за документальними поштовими листівками). *Український історичний журнал*. 2022. №1. С.31–47.
- Каганов Ю.О. Конструювання «радянської людини» (1953–1991): українська версія. Запоріжжя: Інтер-М, 2019. 432 с.: URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/disertatsii/disertatsii2019/0044304.pdf>
- Лях С.Р. «Людський вимір» історії: український проект. *Zaporizhzhia Historical Review*. Запоріжжя, 2021. Вип. 4 (56). С. 9–18.

5. Лях С.Р. Сучасні технології історичного дослідження: канони і імпровізації. *Zaporizhzhia Historical Review*. Запоріжжя, 2021. Вип. 5 (57). С. 9–20.
6. Лях С. Р. Методологія історії: класика і практика: навч. посіб. Запоріжжя: Гельветика, 2021. 130 с. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/metodychky/2021/10/0051591.pdf>
7. Мороз П., Мороз І. Інтегрування історії повсякденності у шкільний курс історії: дослідницький аспект. *Проблеми сучасного підручника*. 2023. №30. С.86–100. URL: <https://ipvid.org.ua/index.php/psp/article/view/676>
8. Єскельчик С. Повсякденний сталінізм: Київ та кияни після Великої війни. Київ: Laugus, 2018. 306 с.
9. Сокирко О. Кулінарна мандрівка в Гетьманщину: Секрети й таємниці староукраїнської кухні середини XVII – XVIII ст. Київ: Темпора, 2021. 272 с.
10. Стратегії та ритуали конфлікту: шляхетський соціум Волині зламу XVI і XVII ст. Джерела та інтерпретації / Упоряд. Н.П.Старченко. Київ: Інститут історії України, 2020. 615 с. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi73/0054202.pdf>
11. Українське суспільство в 1960–1980-х рр. Історичні нариси. Відп. ред. Віктор Даниленко. Київ: Інститут історії України НАН України, 2022. 959 с. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi68/0049946.pdf>

14. Інформаційні ресурси

1. Інститут історії України НАН України. URL: <http://history.org.ua>
2. Історична правда. URL: <http://www.istpravda.com.ua/>
3. historians.in.ua – український науковий історичний веб-портал. URL: <http://historians.in.ua>
4. Український інститут національної пам'яті: URL: <https://uinp.gov.ua>